
MAHMUT ESAT BOZKURT

CEMAL GÜRLEK

Yazıma bir anımla başlıyorum:

Yıl 1946. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 1. sınıftayım. Dersler başladı. İlk aldığım kitap “Medeni Hukuk” ile “Türk Medeni Kanunu” (Türk Yurttaşlar Yasası) oldu. O sırada T.E.D. Kadırğa Öğrenci Yurdu’nda kalıyordum. Benden iki sınıf ilerde aynı fakülteden bir arkadaşım vardı. Okuma salonunda aynı masada karşılıklı oturuyorduk. Yeni aldığım ders kitaplarını gören arkadaş “Türk Medeni Kanunu”nu göstererek, öncelikle “Gerekçe”yi (Esbabı Mucibe Lâhiyası’nı) çok iyi okumamı birkaç kez yineleyerek salık verdi. Çalışkan, kültürlü bir arkadaştı. Bilgisine güveniyordum. Bu nedenle, önce “Gerekçe”yi okumaya başladım. Anlayamadığım Osmanlıca terimler için lûgata bakıyordum. Bazı tûmcelerin altını çizerek gerekçeyi bitirdim.

Neden “Medeni Kanun”?

Uygulanmakta olan “Mecelle” günümüzde toplumumuzun gereksinimlerini karşılayabiliyor mu? Buna göre Türk Adaleti ne durumdadır?

Yaşamın gereklerine uymayan geleneklere, göreneklere karşı durum ne olmalıdır?

Çağdaş bir devletin nitelikleri nelerdir?

İsviçre, Fransa, Almanya gibi devletler hukuk alanındaki bölgesel ayrılıklara, çelişkilere, karmaşaya nasıl son vermişlerdir?

Neden İsviçre Yurttaşlar Yasası (Medeni Kanunu)?

“Gerekçe”, işte bütün bu soruların yanıtlarını kapsıyordu. Çok doğru, çok açık, devrimci bir ruhla son derece özenle yazılmış bir gerekçe idi. Altındaki imza, Mahmut Esat Bozkurt!

Bir kez daha okudum bu ‘gerekçe’yi. Gerçekten, öncelikle dikkatle okunması gerektiği sonucuna vardım. Türk hukukunda yapılan en büyük devrimin önemli bir tanıtım belgesiydi.

Sevgili Okur, şimdi sizlere (değerli hukukçu

Ord.Prof.Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu tarafından Türkçeleştirilen) o gün altını çizdiğim tûmcelerden bazılarını aktarmak istiyorum:

“Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti’nin dergin bir Yurttaşlar Yasası yoktur. Yalnız sözleşmelerin küçük bir bölümüne değinebilen Mecelle vardır. 1851 maddedir. ...Denebilir ki: Bu yasanın bugünkü gereksinimlere uygun olan, ancak 300 maddesidir. ...Mecelle’nin temeli ve ana çizgileri dindir. Oysa, insanlık yaşamı her gün, hattâ her an köklü değişimlerle karşı karşıyadır. ...Değişmek, dinler için bir zorunluluktur. Bu nedenle dinlerin yalnız bir vicdan işi olarak kalması, çağdaş uygarlığın temellerinden ve eski uygarlıkla yeni uygarlığın en önemli ayırıcı niteliklerinden biridir. ...Çağdaş Devleti ilkel siyasal kuruluşlardan ayıran niteliklerden birisi de, toplum yaşamını gidişinde uygulanan kuralların yasalaştırılmış olmasıdır. ...Sonuç olarak Türk halkı, tûzenlik (adalet) dağılımında tutarsızlık ve sürekli bir karışıklık ile karşılaşmaktadır. Halkın alinyazısı, belirli ve oturmuş bir tûzenlik (adalet) temeline değil, rastlantıya ve talihe ve birbirleriyle çelişkili ortaçağ fıkıh kurallarına bağlı bulunmaktadır. Cumhuriyet, Türk tûzenliğinin (adaletin) bu karmaşıklıktan, yokluktan ve pek ilkel durumdan kurtarılmasını, Devrimin ve çağdaş uygarlığın gereklerine uygun yeni bir Türk Yurttaşlar Yasasının hızla meydana getirilmesini ve yasalaştırılmasını zorunlu kılmıştır. Bu amaçla hazırlanan Türk Yurttaşlar Yasası, yurttaşlar yasaları arasında en yeni, en kusursuz ve halkçı olan İsviçre Yurttaşlar Yasasından alınmıştır. Bu görevi, yurdumuzun seçkin hukuk bilginlerinden oluşmuş özel bir kurul, Adalet Bakanlığınca verilen yönerge uyarınca yerine getirmiştir.

Çağdaş uygarlık ailesinden olan ulusların gereksinimleri arasında köklü bir ayrılık yoktur.

...Türk yenileşme tarihi tanık tutularak denebilir ki, Türk Ulusu bu çağın gerektirdiği yönde yapılan, akla uygun ve doğru, akıl ve zekâ ile bağdaşan yeniliklerden hiçbirisine karşı çıkmamıştır. ...Gelenek ve göreneklere sıkı sıkıya bağlı kalmak savı, insanlığı en ilkel durumundan bir adım ileriye götürmeyecek kadar tehlikeli bir kuramdır. ... Yaşamın gereklerine uymayan gelenek ve göreneklerde direnmektir ki, uluslar için felâket doğurucu olur. ...Çağdaş uygarlığa bağlı devletlerin ilk belirgin niteliği, din ile dünyayı ayrı görmektir. ...Din vicdanlarda kaldıkça Devlet gözündə, saygıdeğer ve dokunulmazdır.”....

Evet, Türk hukuk devriminde en önde gelen bir kişi olan Mahmut Esat, bugün de yolumuzu ışıklandıracak olan doğruları, gerçekleri işte böyle dile getirmişti.

Peki, kimdi bu büyük devrimi özümsemiş, böyle bir gerekçeyi kaleme alan Mahmut Esat Bozkurt?

Atatürk döneminde bir süre Adalet Bakanı olduğumu biliyordum. Yurttaşlar Yasası'ndaki emeği ile yazdığı bu önemli "gerekçe" nedencesiyle yaşamının başka önemli bölümlerini de öğrendim.

Bu değerli hukukçu 1892'de Kuşadası'nda doğmuştu. İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra, İsviçre Freiburg Hukuk Fakültesi'nde doktora yapmış (1918). İzmir'in işgali üzerine yurda dönüp Ulusal Kurtuluş'a katılmış, T.B.M.M. birinci dönemden ölümüne değin İzmir Milletvekili olmuş, Londra Konferansı'na giden heyette görev almış, 1922-1923 İktisat Bakanlığı, 1924-1930 Adalet Bakanlığı yapmış, Ankara Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi'nde Türk Devrim Tarihi derslerini vermiş, Ankara Hukuk Fakültesi'nde devletler hukuku okutmuş, Türk bandıralı **Bozkurt** vapuru ile Fransız bandıralı **Lotus** vapurunun Ege Denizi'ndeki çarpışması sonucunda çıkan Türkiye ile Fransa arasındaki uyuşmazlığın çözümü için Uluslararası La Haye Adalet Divanı'nda görülüp Türkiye lehine sonuçlanan davada Türkiye'yi temsil etmiş... Özcesi: yurdu, ulusu için çalışan devinimli bir yaşam; yaşadığı dönemin koşullarında yetişmiş çok iyi bir hukuk-

çu, gerçek bir Atatürkçü, gerçek bir devrimci. Özellikle, toplumumuzu çağdaş uygarlığa taşıyan en büyük temel devrim Yurttaşlar Yasası'ndaki büyük hizmeti asla unutulmayacak olan örnek bir devlet adamı.

Ayrıca burada, "Du Regime des Capitulation Ottomanes" (Osmanlı Kapitülasyonları Rejimine dair 1928), "Türk İhtilâlinde Vatan Müdafaası 1934", "Devletlerarası Hak 1940", "Atatürk İhtilâli 1940, 1967", "Aksak Timur'un Devlet Politikası 1943" gibi düşün alanındaki özgün yapıtlarıyla devrim tarihimizi varsıllaştıran bir kişi olduğunu da belirtmeliyim.

"Atatürk İhtilâli" adlı yapıtının "Başlangıç" bölümünde, "Bu kitabı, Osmanlı İmparatorluğu'nun düşüşüyle başlayan Atatürk İhtilâli'ni, Türk ulusuna safha safha anlatmak için yazdım." der. İhtilâl'in felsefesini, Kemalizm'in (Atatürkçülüğün) bireşimini yapmaya; konumunu, özel durumunu, başka ihtilâllerle olan ayrımını saptamaya çalıştığı bu yapıtını her Atatürkçünün okuması gerekir, diyorum.

Neden mi?

Çünkü, kitabın yazarı Mahmut Esat; Atatürk Devrimi'nin başından itibaren içinde yaşamış; olayları, olguları yakından görüp izlemiş, büyük görevler üstlenmiş bir kişi...

Evet Sevgili Okur, "Bozkurt" soyadını "Bozkurt-Lotus davası" dolayısıyla alan Atatürkçü, devrimci Mahmut Esat 21 Aralık 1943'de en verimli çağında genç yaşında aramızdan ayrıldı. O'na çok şey borçluyuz. Toprağı bol olsun...

Kaynakça:

- 1- Türk Yurttaşlar Yasası
- 2 -Atatürk İhtilâli/Mahmut Esat Bozkurt / Cumhuriyet Gazetesi eki,
- 3- Meydan Larousse.